

Oponentský posudek na diplomovou práci

Barbory Vaněčkové

Role první dámy v kontextu soukromé a veřejné sféry: analýza mediálního zobrazování Ivany Zemanové

Téma je výborně zvolené a nosné. Je také od prvních řádek zřejmé, že Barbora Vaněčková všechno důkladně promýšlí, sleduje jasný cíl a počíná si jako autorka.

Přesto hned na začátku narážím na koncepční nejasnost. V Úvodu je formulována tato výzkumná otázka: *Jak se Ivana Zemanová prezentuje v roli první dámy a jak je tato role konstruována?*, ale podtitul práce zní „analýza mediálního zobrazování...“. Vidím dva problémy: jednak podle mne titul práce a výzkumná otázka nejsou stejné a jednak ve formulaci výzkumné otázky není jasné, kdo je zde chápán jako konstruuující – Zemanová nebo média? Úvod, který jinak pěkně zdůvodňuje volbu zaměření práce a volbu literatury, pomíjí však metodologickou stránku věci, která by v Úvodu měla být také představena. Pro úplnost ještě uvedu, že v abstraktu je poněkud neobratně řeč o „analýze Ivany Zemanové“. Vše prosím vysvětlit u obhajoby.

Teoretická expozice, založená zejména na práci s kategoriemi soukromého a veřejného, je relevantní, ale bohužel místy sklouzává ke konspektům, které nejsou náležitě vzájemně propojeny, chybí jejich zpracování na vyšší úrovni a jasnější formulace těch konceptů, které mají pro autorku analytický potenciál. Máme tu řadu dvojic – vedle soukromého a veřejného je zde příroda a kultura Ortner, což ovšem rozhodně není totéž co soukromé a veřejné; nadto je u ní koncept intermediarity něco víc než že žena je „spojka“ – vtip je v tom, že je jak „pod“, tak i „nad“ kulturou či konkrétním společenským řádem, a to by zrovna pro konceptualizaci role první dámy mohlo být zajímavé, mohla by hrát roli toho anděla, který je nad reálpolitikou, ale zároveň někoho, komu tato role „nepřísluší“ (podle autorky náhled médií uvedený v Závěrech). Lze to spojit třeba s obligátní charitativní činností prvních dam. Je pak otázka, zda to sedí u Ivany Zemanové, ale přesný koncept by to umožnil také přesněji a zajímavěji interpretovat. Autorka charitativní činnost tematizuje pouze jako otázku péče. Další dvojicí je transcendence a imanence (de Beauvoir), což opět není totožné s předchozími dvojicemi. Chybí mi jasnější vymezení, jak s nimi autorka hodlá pracovat, zda jí každá nasvěcuje jiný rozměr, nebo je nějak spojuje – jak? Na straně 23 nacházím explicitně, že intermediarita je „něco mezi“ soukromým a veřejným – nikoli, u Ortner jde o přírodu a kulturu v širším antropologickém rámci (měšťanský model není v centru pozornosti).

Problematiku žen v politice pak nepovažují pro zvolené téma za příliš relevantní, bylo možné se bez toho obejít. Za velmi relevantní naopak považují teoretické konceptualizace a typologizace postavení prvních dam, byť se jedná o teorie reflektující situaci v USA. Tato část teorií je důležitá a dobře zpracovaná, i když na můj vkus příliš rozsáhlá a příliš se ponořující do amerických reálií, považují za zbytečné probírat jednotlivé první dámy USA. Spíš by bývalo dobré zaprvé víc využít analýzy z jiného než amerického pohledu, zejména jde-li také o analýzu diskurzu, jako je tomu ve stati Libory Oates-Indruchové (autorka ji zná), a za druhé, byť se nejedná o odbornou literaturu, je škoda nevyužít prací Kosatíkových (autorka je zná), a zkusit se podívat na jeho charakteristiky manželek našich prezidentů. Má je přinejmenším vždy velmi rozsáhle podloženy materiálem. Líbí se mi nicméně, že v této části už jednotlivé podkapitoly představují jednotlivé koncepty a celkově mohu konstatovat, že teoretická příprava na analýzu je v této práci velmi kvalitní. Jen k tomu, co zde naznačuji, k otázce přenesení teoretického rámce ze značně vzdáleného kontextu do toho českého, by se měla autorka vyjádřit u obhajoby, zajímá mě, zda a jak to řešila. Teoretické části bohužel chybí shrnutí hlavních konceptů.

V metodologické části mě neuspokojuje vymezení pojmu diskurs. Autorka se zdá se dílem opírá o Zábrodskou, aniž by jasně přiznala: vycházím z definice Zábrodské, pak ovšem toto pojetí sama „vylepšuje“ sdělením, že diskurs chápe „ve smyslu společenských rámců“ (s. 36), čímž ovšem přesahuje a rozostřuje definici Zábrodské (je si toho vědoma?), a dále přechází k Faircloughovi, kdy se objevuje vymezení diskursu jako „sociální praxe“ – je si autorka vědoma, že Zábrodská podobně jako Foucault spojuje diskurs spíše s organizací vědění, zatímco „sociální praxe“ je přece jen něco jiného, nemluvě o vágnosti tohoto vymezení? Volby autorů jsou dobré, nejsem ale přesvědčena o tom, že v tom má autorka pořádek - svědčí o tom celá tato část až do konce. Také nemohu souhlasit s tím, že CDA nemá „pevně nalinkované postupy“, což autorka zjevně pochopila, jako že nemá žádné. Opak je pravdou: Jiná je metoda CDA právě u Fairclougha, který má celou baterii hledisek, která je třeba uplatňovat, jiná například u van Dijka, který rovněž přesně stanovuje nástroje, technik CDA je celá řada. Autorka v této „metodologické“ části spíše přibližně představuje teorii diskurzu, nikoli metodu analýzy – vidí v tom rozdíl? (otázka k obhajobě)

Vzorek je představen dobře, ale zaměření práce se pro mě ani zde nevyjasnilo. Je jasné, že sebezprezentaci Ivany Zemanové lze zkoumat jen skrze média, ale znovu se ptám, zda autorka nějak odděluje to, jak se Zemanová prezentuje sama (lze pozorovat její chování a výroky, které člověk slyší na vlastní uši, jak se obléká a podobně), a vedle toho sledovat komentáře mediálních pracovníků a jejich vlastní manipulace. Ale připouštím, že je možné zkoumat i mediální

produkt jako celek, bez tohoto rozlišování, pak se mi ale zdá nepřesná formulace výzkumné otázky „jak se Ivana Zemanová prezentuje...“.

Analýza je v podstatě tematická, ale témata jsou identifikována dobře. Metodu CDA v ní obtížně hledám, podle mne máme co do činění s poctivým vyhledáváním dokladů pro daný jev, a nálezy jsou často solidně propojovány s teoriemi. Za hlavní výkon analytické části považuji soustředění bohatého materiálu kolem vybraných témat, a jeho podrobné popisy, analýze je autorka ještě něco dlužna. U obhajoby prosím ještě znovu objasnit metodologickou otázku – v čem je její analýza „diskurzivní“, jak se liší od kódovacích postupů pro vytváření tematické analýzy?

Závěry odpovídají předchozím analýzám a jsou podrobné a jistě přesné. Pouze prosím vysvětlit rozpor, kdy autorka vyvozuje, že role první dámy je u Zemanové konstruována jako „tradiční“, a na jiném místě uvádí, že podle médií vykonává roli, „která jí nepřísluší“. „Tradiční“ je přece v Česku oblíbené (?).

Po formální stránce je práce dobrá stylisticky, ale obsahuje mnoho gramatických chyb, zvláště v interpunkci. Nezkoumala jsem vše, ale všimla jsem si, že Beauvoir je uváděna nepřesně – v českém překladu, z nějž je citováno, je přechýlena jako Beauvoirová a bez „de“. Kladu otázku, zda autorka držela tuto knihu v ruce.

Shrnuto: práce Barbory Vaněčkové je velmi svědomitá, psaná se zaujetím a velkou důkladností v teoretické i analytické části, přesto má ještě rezervy v oblasti myšlenkového ujasňování a metodologie. Jako kvalifikační práce se však nepochybně řadí k těm lepším, doporučuji ji k obhajobě a navrhuji hodnocení výborně (přesně by to bylo 1-).

PhDr. Hana Havelková, PhD.

V Roztokách 2. 9. 2017